HE 150/2026 vp lausunto

Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry (myöhemmin Nuva ry) kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä kuntalain muuttamisesta.

Nuva ry kiittää siitä, että esitystä on täsmennetty lausuntopalautteen perusteella. Uusi ehdotettu kirjaus pykälään 26 on aiempaa parempi nuorisovaltuustojen kannalta. Myös velvoite määritellä nuorisovaltuustojen aloiteoikeuteen liittyvät käytännöt kuntien hallintosäännöissä on tarkoituksenmukaista.

Nuva ry on kuitenkin edelleen huolissaan siitä, onko muutos riittävä hallitusohjelman tavoitteeseen nähden. Nuorisovaltuustoselvityksissä on tunnistettu, että nuorisovaltuustojen alueelliset erot ovat suuria ja aloitekäytännöt vaihtelevat ja nuorten vaikutusmahdollisuudet riippuvat täysin siitä, millä paikkakunnalla he asuvat. Kuten esityksessäkin todetaan, tavoite on vahvistaa nuorten osallistumis- ja vaikuttamismahdollisuuksia, mutta muutos jää “nykytilaa selkiyttäväksi” sen sijaan, että tarjoaisi nuorille aidosti uusia tai vahvempia oikeuksia.

Esityksessä todetaan että muutos yhdessä 90 §:ään esitettävillä muutoksilla selkiyttäisi nuorisovaltuuston asemaa koskevaa sääntelyä sekä asemaa kunnassa. Samalla painotetaan, että ehdotuksella ei puututa kunnan hallintosääntöjen määräysten sisältöön, vaan hallintosääntöön voidaan ottaa määräyksiä sen mukaan kuin kunnassa katsotaan tarkoituksenmukaiseksi. Koska kunnat voivat itse määrittää millaisia käytäntöjä hallintosääntöön otetaan, muutos ei takaa nuorisovaltuustojen yhdenvertaisempaa asemaa tai nuorten vahvistuneita osallisuusmahdollisuuksia.

Kuten jo aiemmassa lausunnossamme toimme esille, emme tunnista esityksen perustetta siitä, ettei nuorisovaltuustojen oikeus tehdä kuntalaisaloitteita olisi tunnettu ja tunnistettu oikeus. Haaste on siinä, miten aloiteprosessit etenevät, sekä nuorten kokemuksesta niiden vaikuttavuudesta. Vuoden 2026 Nuorisovaltuustoselvityksessä 40,3% nuorisovaltuutetuista ilmoitti ettei tiedä miten nuorisovaltuusto saa tietoa aloiteprosessin etenemisestä ja 29,7% ilmoitti joutuvansa itse selvittämään kunnalta tai alueelta, miten aloite etenee. Vain 30% nuorisovaltuutetuista ilmoitti, että kunta tai hyvinvointialue tiedottaa nuorisovaltuustolle aloitteen etenemisestä. Näistä vastaajista valtaosa kertoi tiedottavan tahon olevan nuorisovaltuuston ohjaaja sen sijaan, että aloitteen käsittelystä vastaava toimielin ilmoittaisi aloitteen etenemisestä.

Nuorisovaltuutetuilta kysyttiin myös onko heidän tekemillään aloitteilla ollut vaikutusta. Ne nuoret, joilla on käytössään suora aloiteoikeus, ilmoittivat muita useammin aloitteilla olleen paljon tai jonkin verran vaikutusta (74 % vastanneista). Suoraa aloiteoikeutta käyttäneet arvioivat myös muita harvemmin, että aloitteilla olisi vähän tai ei lainkaan vaikutusta (26 % vastanneista). Kuntalais- tai

hyvinvointialuealoite arvioitiin vaikutuksiltaan heikoimmaksi. Kuntalais- ja hyvinvointialuealoitetta käyttäneistä 31,8% arvioi aloitteilla olleen vaikutusta vain vähän tai ei lainkaan.

Nuorisovaltuustojen yleisin tapa tehdä aloitteita on suora aloiteoikeus. Vuoden 2026 Nuorisovaltuustoselvityksen mukaan suora aloiteoikeus on käytössä 56,7% kuntien nuorisovaltuustoista. Esityksessä todetaan, että nuorisovaltuustoille voidaan edelleen myöntää oikeus tehdä aloitteensa suoraan valtuustolle. Nuva ry on jo aiemmin tuonut esiin huolensa siitä, että lakimuutos voi pahimmillaan johtaa suorien aloiteoikeuksien poistamiseen, jos kunnat tulkitsevat pykälän 23 mukaisen aloiteoikeuden uudistetun lain perusteella riittäväksi. Korostamme, että kunnille tulee muodostaa selkeät ohjeet siitä, miten lakia tulkitaan ja ettei hallintosääntöön tarvitse tehdä muutoksia jos nuorisovaltuuston aloiteoikeus on siellä jo määritelty. Lisäksi toivomme, että kuntia kannustetaan vahvasti ottamaan käyttöönsä nuorten mielestä vaikuttavin aloitekanava, eli suora aloiteoikeus.

Nuva ry näkee, ettei nykyinen lakiesitys vastaa riittävällä tavalla nuorten toiveita ja tarpeita. Samalla ymmärrämme, että suoran aloiteoikeuden lakisääteinen määrittely ei näyttäytynyt mahdollisena. Korostamme, että nuorisovaltuustojen aseman vahvistaminen ja alueellisten erojen pienentäminen vaatii selkeää sääntelyä ja sen lisäksi monipuolisia toimia myös lainsäädännön ulkopuolelta.

Lähteet

Nuorisovaltuustoselvitys 2022.
https://nuva.fi/wp-content/uploads/2025/09/Nuorisovaltuustoselvitys-2022.pdf

Nuorisovaltuustoselvitys 2026 (*Tulokset julkaistaan 1.12., voimme tarvittaessa toimittaa raportista otteen aloiteoikeutta koskevasta kohdasta valiokunnalle aiemmin.*)

Lisätietoja

Halla Kokkonen
Edunvalvonnan asiantuntija
Suomen Nuorisovaltuustojen Liitto ry
halla.kokkonen@nuva.fi